

บทความวิจัย

การพัฒนาอำนาจและการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการวินิจฉัยคดีให้มีความโปร่งใสและรวดเร็ว

The Development of the Powers and Operations of the Election Commission in
Adjudicating Cases

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กรกฎาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 12 กันยายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 กันยายน 2569

วันที่ตีพิมพ์บทความ (Publish an article) : 30 กันยายน 2569

ปริญ อร่ามเรืองกุล ¹

Paril Aramruangkul

พลตำรวจตรี, กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Police Major General, Education Division, Royal Thai Police

เลขที่ 100 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

100 Vibhavadi Rangsit Road, Lad Yao Subdistrict, Chatuchak District, Bangkok 10900

*Corresponding Author, E-mail: parilnrct@gmail.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

บทคัดย่อ

การดำเนินการของคณะกรรมการมักมีเกิดคำวิพากวิจารณ์ในประเด็นความล่าช้าและความไม่โปร่งใส งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสารที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ บันทึกลับ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชน คือ การนำเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการเปิดเผยข้อมูลและขั้นตอนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการดำเนินงานจะช่วยให้การสืบสวนและการวินิจฉัยคำร้องทุจริตดำเนินการได้เร็วขึ้น อาทิเช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยวิเคราะห์และการจัดการหลักฐานในการสืบสวนสอบสวนคดีทุจริตการเลือกตั้ง

คำสำคัญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง; การวินิจฉัยคดี; ความโปร่งใส; การพัฒนาการดำเนินงาน

Abstract

The operations of committees have often been criticized for delays and a lack of transparency. This study employed a documentary research methodology to examine, analyze, and synthesize information from books, documents, academic articles, records, publications, and electronic media from both domestic and international sources.

The findings revealed that enhancing public confidence requires the use of technology as a tool to facilitate information disclosure and transparency in operational procedures, promote public participation, and enable oversight by external organizations outside the government sector.

Furthermore, the adoption of technology in operational processes can help accelerate the investigation and adjudication of complaints concerning corruption. For example, artificial intelligence can be employed to assist in the analysis and management of evidence in the investigation of election-related corruption cases.

Keywords: Election Commission; Case Adjudication; Transparency; Operational Development

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 224 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตั้งตาม ข้อ (1) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร

(3) เมื่อผลการการสืบสวนหรือไต่สวนตามข้อ (2) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(4) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(5) ควบคุมดูแลดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(6) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (3) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตพื้นที่พบเห็นการกระทำผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

จากมาตรา 224 คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ ควบคุม และดำเนินการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและท้องถิ่น รวมถึงการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร รวมทั้งกรณีเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้ง และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายไว้เป็นการชั่วคราว จะเห็นได้ว่าการจัดทำสำนวนสืบสวนหรือไต่สวนของเจ้าพนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งหากสำนวนมีความครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน โดยผ่านกระบวนการหรือขั้นตอนการ

ดำเนินการที่ชอบด้วยกฎหมายตามหลักนิติธรรมแล้ว ย่อมส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายบรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการ ด้านตุลาการ (ชี้ขาด) และด้านนิติบัญญัติ (ออกกฎระเบียบ)

ในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติแต่ละครั้ง กกต. มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หากที่ประชุม กกต. ประจำจังหวัดพิจารณาเห็นว่า มีมูลความผิดในการเลือกตั้งและเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งส่วนกลาง ซึ่งทางใดทางหนึ่งเห็นว่ามีมูลความผิด ก็สั่งให้อนุกรรมการสืบสวนสอบสวนไปสอบและเสนอความเห็นมา ถ้า กกต. ประจำจังหวัดมีความเห็นว่าจะให้ใบเหลืองหรือใบแดง (ใบเหลือง คือ มติ กกต. ให้จัดการเลือกตั้งใหม่เนื่องจากการเลือกตั้งไม่สุจริต และใบแดง คือ มติ กกต. ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหนึ่งปีและให้จัดการเลือกตั้งใหม่) และไม่ว่า กกต. ประจำจังหวัดจะพิจารณายุติการสอบสวนหรือพิจารณาสอบสวนต่อ อย่างไรก็ตาม ต้องรายงานไปที่ กกต. ซึ่ง กกต. อาจเห็นแย้งกับ กกต. ประจำจังหวัดก็ได้ ทั้งนี้ ในการพิจารณา ถ้าสุดท้ายแล้ว กกต. เห็นว่ามีมูลความผิดก็พิจารณาลงโทษได้เบ็ดเสร็จที่ กกต. ในระยะเวลา 30 วัน นับจากวันประกาศผลการเลือกตั้ง หากพ้นจากนี้แล้ว กกต. จะสืบสวนสอบสวนมีเวลา 1 ปี นับจากวันประกาศผลการเลือกตั้งที่จะทำสำนวนหากมีความผิดเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลอุทธรณ์ (ในกรณีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น) เพื่อให้ศาลรับฟ้อง เนื่องจากหากพ้นจากนี้ถือว่าหมดอายุความ โดยอำนาจในการส่งฟ้องเป็นของ กกต. จะมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ส่งฟ้อง อย่างไรก็ตาม ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) กำหนดเวลาเพิ่มเป็น 60 วัน เพื่อให้ กกต. มีเวลาเพิ่มขึ้นในการพิจารณา (ณัชชานุช พิชิตนารัตน์, 2562, น.71-81)

บทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากส่วนต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะเกี่ยวกับการที่การสืบสวนคดีทุจริตมีความล่าช้า การสืบสวนและการวินิจฉัยคำร้องทุจริตก่อนการประกาศผล ทำให้การวินิจฉัยคำร้องทำได้ไม่ทันกาลก่อนประกาศผล (ณัชชานุช พิชิตนารัตน์, 2562, น.71-81 ; Policy Watch, 2569; นันทมนัส จันทราศัพท์, 2569, น.194-209) นอกจากนี้ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมและอาจเกิดข้อครหา ดังนั้น จึงควรศึกษามุ่งเน้นให้การพิจารณาคดีเสร็จรวดเร็วยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการประวิงคดีและลดค่าใช้จ่ายทางงบประมาณที่เกี่ยวข้อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในด้านการวินิจฉัยคดีให้มีความโปร่งใสและรวดเร็ว

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 ระบบไต่สวน

หลักการสำคัญของระบบไต่สวน เป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ ซึ่งหลักการแสวงหาความจริงโดยศาล (Untersuchungsgrundsatz) หมายความว่า ศาลสามารถพิสูจน์พยานหลักฐานได้เอง และเป็นหน้าที่ของศาลที่ต้องพิสูจน์ความจริงของ

พยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความ ศาลจะต้องค้นหาความจริงของพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความในคดี (Rathamarit, 1997, pp.68-69) อีกทั้ง หลักการแสวงหาความจริงโดยศาลเป็นหลักการที่กำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลโดยตรง ในการค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริงของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีนั้น ๆ เพื่อศาลจะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาล ซึ่งหลักการแสวงหาความจริงโดยศาลในด้านหนึ่งย่อมแสดงถึงความไม่ถูกผูกพันของศาลต่อพยานหลักฐานที่คู่ความในคดีนำเสนอมา ศาล กล่าวคือ ศาลไม่จำเป็นต้องเชื่อในความถูกต้องของข้อเท็จจริงนั้น และศาลยังมีอำนาจที่จะค้นหาความจริงหรือข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลอีกได้ (Soontronviphath, 2015)

3.2 หลักการพิจารณาโดยรวดเร็ว

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของคู่ความหรือศาลโดยไม่ล่าช้า และจะต้องมีความรวดเร็วกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามปกติทั่วไปซึ่งหลักการนี้เป็นมาตรการในการป้องกัน มิให้คู่ความหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาใดเป็นระยะเวลานานเกินสมควรหรือเป็นมาตรการป้องกัน มิให้คู่ความดำเนินกระบวนการโดยมีลักษณะ เป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า อย่างไรก็ตามหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วนี้ เป็นหลักการที่ได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของทุกประเทศ และในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1791 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6) ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ว่า “การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะต้องดำเนินการโดยไม่ล่าช้า” จึงทำให้ศาลมีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้หากมีความล่าช้าเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาในการจับกุมหรือในการพิจารณาโดยไม่มีเหตุผลสมควรอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย (Soontronviphath, 2015)

3.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยปกติแล้ว จะมีเพียงผู้พิพากษา คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนั้น บุคคลทั่วไปย่อมสามารถเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีได้ด้วย ซึ่งจะทำให้บุคคลทั่วไปที่มาเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีของศาลนั้น สามารถที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดีด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยถือเป็นหลักประกันความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้เป็นอย่างดี เมื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปและคู่ความทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมฟังในการพิจารณาคดีของศาลได้และมีลักษณะเป็นการตรวจสอบการพิจารณาคดีของศาลด้วยย่อมจะทำให้การพิจารณาคดีและการมีคำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป มากกว่าการพิจารณาลับที่มีเพียงเฉพาะผู้พิพากษา คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น พยานบุคคลเท่านั้น ที่สามารถเข้าร่วมฟังในการพิจารณาคดีของศาลได้ ซึ่งการพิจารณาลับนั้น ย่อมมีผลทำให้บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าร่วมในการตรวจสอบการพิจารณาคดีของศาลได้ (Neville and John, 1998, pp. 733–736) ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลนั้น ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม โดยหลักแล้วจะต้องเป็นการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจึงจะทำให้การพิจารณาคดีของศาลนั้น เป็นที่ยอมรับ

ของประชาชนทั่วไปในสังคมว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ดีที่ศาลสร้างความบริสุทธิ์ยุติธรรมให้บังเกิด มีขึ้นแก่คู่ความในคดีได้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม หลักการพิจารณาที่ดีโดยเปิดเผยนั้นยังมีข้อยกเว้นอยู่ในบางกรณีเฉพาะกับคดีที่มีความสำคัญ ๆ เท่านั้น เช่น คดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือคดีที่ศาลมีความจำเป็นจะต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในท้องพิจารณา เป็นต้น (Kongtrakul, 2003)

3.4 หลักการบริหารงานภาครัฐดิจิทัล

การบริหารงานภาครัฐดิจิทัล (Digital Government) มีจุดเริ่มต้นจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐทั่วโลก โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการภาครัฐเริ่มต้นจากแนวคิด e-Government ซึ่งมุ่งเน้นการให้บริการผ่านระบบออนไลน์ เช่น การจ่ายภาษี การขอเอกสารราชการ และการแจ้งข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวช่วยลดความซับซ้อนของขั้นตอนทางราชการและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งในปัจจุบัน แนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่รูปแบบที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นภายใต้แนวคิด Digital Government ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการและนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างการทำงานที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ ความสำคัญของการบริหารงานดิจิทัลไม่ได้อยู่ที่การนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวัฒนธรรมองค์กร เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ การบริหารงานภาครัฐดิจิทัลมีความสำคัญในแง่ของการเพิ่มการเข้าถึงบริการสาธารณะและการส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม เทคโนโลยีช่วยลดข้อจำกัดทางกายภาพ เช่น การเดินทางหรือการเข้าถึงเอกสารทางราชการ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลสามารถใช้บริการของรัฐได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ระบบดิจิทัลยังช่วยเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของรัฐโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลและกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐได้อีกประเด็นสำคัญคือการบริหารงานดิจิทัลช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) หน่วยงานรัฐสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนเพื่อคาดการณ์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การใช้ข้อมูลประชากรในการวางแผนสาธารณสุขหรือการบริหารจัดการทรัพยากรในภาวะวิกฤต (วัชรภรณ์ จันทนกุล, บุญวลัญช์พร นุ่มยองใย และ สมบูรณ์ แก้วลมัย, 2568, น.113-132 ; Mergel et al., 2019, pp. 565-580)

4. ระเบียบวิจัย

การค้นคว้าเชิงเอกสาร (documentary research) ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ วารสาร บทความและหนังสือต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใสและรวดเร็วในด้านการวินิจฉัยคดีทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้ได้แนวทางในการต่อยอดในการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

5.1 การพัฒนาการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใส

การหาเสียงตลอดจนทุกกระบวนการในการจัดการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามกฎหมายควบคุมดูแลทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ที่จะต้องรับหน้าที่ควบคุมให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใสเพื่อให้ผลการเลือกตั้งที่ออกมาเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จากข้อมูลที่ผ่านมา กกต. รับเรื่องร้องเรียนการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 เข้าสู่การพิจารณา 128 คำร้อง แบ่งเป็นเกี่ยวกับการหาเสียง 116 เรื่อง คะแนนเลือกตั้ง 7 เรื่อง คุณสมบัติผู้สมัคร 7 เรื่อง พรรคการเมือง 2 เรื่อง ในแง่จำนวนบุคคลรวมแล้วมีผู้ถูกกล่าวหามากถึง 395 คน แต่ กกต. สามารถเอาผิดได้เพียง 35 คน คิดเป็น 9% เท่านั้น ส่วนอีก 360 คน หรือ 91% ไม่มีความผิด ตั้งแต่การเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ปี 2566 จนมาถึงปัจจุบัน คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คือ องค์กรอิสระทำหน้าที่ควบคุมจัดการการเลือกตั้งและออกเสียงประชามติ ให้สุจริตเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นกลไกพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย แต่ทุกครั้งที่เริ่มเข้าสู่ช่วงเวลาการเลือกตั้งไปจนถึงหลังเลือกตั้งเสร็จ กลับพบปัญหาการจัดการของ กกต. ตลอดมาที่เต็มไปด้วยข้อผิดพลาดใหญ่หลวง จนนำไปสู่การตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพและความรับผิดชอบของ กกต. (The Active, 2569) จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใสมีดังนี้

5.1.1 การบังคับใช้กฎหมายที่เป็นกลางและเปิดเผย

การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใสได้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมสามารถปรับปรุงการตรวจจับการทุจริตได้และส่งเสริมความเชื่อมั่นให้กับประชาชน การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมยังสามารถช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบในหมู่สถาบันต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นรัฐบาลสุดท้าย การมีส่วนร่วมจากชุมชนจะช่วยเพิ่มระดับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและประชาชนทั่วไปในการต่อสู้และดำเนินคดีกับการกระทำที่ทุจริต งานวิจัยที่หลายฉบับพบว่าการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นกลางมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มปริมาณความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้กับการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การบังคับใช้กฎหมายที่ยุติธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณชนสามารถมีส่วนช่วยในการพัฒนากลไกการกำกับดูแลและตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพภายในคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมสามารถเพิ่มอัตราการเปิดเผยกรณีการทุจริตในสังคมได้ และศักยภาพของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการสืบสวนและดำเนินคดีกับการกระทำทุจริตที่เพิ่มขึ้นด้วย

5.1.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการกำกับดูแลโดยภาคประชาสังคม

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 224 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้ ดังนั้น เพื่อสร้าง

โปร่งใสและความมั่นใจให้กับประชาชนพร้อมทั้งประชาธิปไตยให้มั่นคง คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถแต่งตั้งคณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งได้ โดยคณะบุคคลที่แต่งตั้งต้องเป็นอิสระที่ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาสังคม ฝ่ายตุลาการ และพรรคการเมือง เพื่อให้มั่นใจถึงกระบวนการคัดเลือกที่ยุติธรรมและโปร่งใส การคัดเลือกคณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งต้องกำหนดคุณสมบัติสำหรับการแต่งตั้งไว้อย่างชัดเจนและกระบวนการคัดเลือกจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อเพิ่มความไว้วางใจของประชาชน นอกจากนี้ คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งกระบวนการแต่งตั้งต้องได้รับการตรวจสอบการดำเนินงานและประสิทธิภาพของการทำงานจากภาคสังคมเป็นระยะ เพื่อให้มั่นใจว่าคณะบุคคลที่ทำงานภายใต้การกำกับของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความพร้อมที่สุดในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นอิสระ การดำเนินการตามมาตรการเหล่านี้สามารถเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความเป็นอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ ซึ่งการสร้างกลไกที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมหรือร่วมตรวจสอบในการวินิจฉัยคดีจะสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5.1.3 การตรวจสอบระบบบัญชีและการเงินโดยองค์กรอิสระภายนอก

การตรวจสอบจากหน่วยงานเอกชนจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสของการดำเนินงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง การตรวจสอบหน่วยงานราชการด้วยตนเองอาจไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับเอกสารเกี่ยวกับเงินบริจาคใช้จ่าย งบประมาณและงบการเงินอื่น ๆ เพราะหน่วยงานราชการอาจมีแนวโน้มในการช่วยเหลือกัน ดังนั้น การตรวจสอบจากหน่วยงานเอกชนภายนอกจึงเป็นกลไกประเภทหนึ่งในการสร้างความรับผิดชอบและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ประชาชนมั่นใจในความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงานของเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ ประเทศมอนเตเนโกรมีสองสถาบันที่เป็นหน่วยงานของรัฐและหน่วยเอกชนที่แยกจากกันเพื่อรับผิดชอบหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบของสองสถาบันคือการให้ข้อมูลแก่สาธารณชนเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งและการใช้งบประมาณของแผ่นดิน ตลอดจนการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าอยู่กรอบกฎหมายที่กำหนดหรือไม่ นอกจากนี้ การตรวจสอบจากหน่วยงานเอกชนจะช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการทำงาน โดยการพัฒนาและดำเนินการนโยบายต่อต้านการทุจริตและส่งเสริมความโปร่งใสโดยรวม และการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (International Foundation for Electoral System, 2021)

5.2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ให้มีความรวดเร็ว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 224 ในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งหรือการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อการนี้ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน ได้ตามความจำเป็นหรือที่เห็นสมควรซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 โดยกำหนดอำนาจของเจ้าพนักงาน คณะกรรมการสืบสวน

และไต่สวนและกำหนดขั้นตอนในการลงมติความเห็นสำนวนการสืบสวนและไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติมักปัญหาความล่าช้าในการสืบสวนและวินิจฉัยคำร้องทุกข์ก่อนการประกาศผลเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางการเมือง ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความล่าช้ามีหลายประการ อาทิเช่น ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความล่าช้าพยานหลักฐานและจำนวนคดี คือ คำร้องมีจำนวนมาก และการตรวจสอบต้องใช้ระยะเวลาในการหาพยานหลักฐานที่แน่นอน นอกจากนี้ขั้นตอนสู่คดี ผู้ถูกร้องมักสู้คดีจนถึงศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ทำให้กระบวนการยืดเยื้อ อีกทั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนดขั้นตอนที่ซับซ้อน ซึ่งความล่าช้าทำให้ผู้ทุจริตอาจได้รับประโยชน์จากการดำรงตำแหน่งไปก่อน หรือหมดวาระไปแล้วก่อนที่จะสิ้นสุด จากงานวิจัยหลายฉบับการพัฒนาการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้รวดเร็วขึ้นมีดังนี้

5.2.1 การนำเทคโนโลยีช่วยเสริมสร้างการวิเคราะห์พยานหลักฐาน

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการส่งเสริมการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใส การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวินิจฉัยคดีจะช่วยให้การแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและเพิ่มความโปร่งใสในทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือประชาชนสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและการพิจารณาคดีได้ทันที ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ การป้อนข้อมูลแบบเรียลไทม์และการเข้าถึงผ่านมือถือสามารถเพิ่มความสามารถของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้อย่างมาก นอกจากนี้ เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือช่วยลดข้อผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพในการวินิจฉัยคดี เช่น การบันทึกข้อมูล การบันทึกการทำงาน การบันทึกการให้คำพยานเป็นไฟล์รูปภาพและเสียง เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้การทำงานมีความสม่ำเสมอและปราศจากข้อผิดพลาดหรืออาจจะเกิดข้อผิดพลาดน้อยกว่า การใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้ในการวินิจฉัยคดีจะเกิดความโปร่งใสจนเกิดประชาชนเกิดความไว้วางใจ เทคโนโลยียังช่วยให้เกิดการบันทึกการตรวจสอบและการติดตาม การปฏิบัติตามที่เพิ่มขึ้นช่วยสนับสนุนการพัฒนานโยบายที่มีข้อมูลมากขึ้น ในกรณีส่วนใหญ่ การแก้ไขกรอบกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการนำเทคโนโลยีมาใช้ หากปราศจากกฎระเบียบที่เหมาะสมสำหรับการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ อาจเกิดช่องโหว่ในกฎหมายที่เป็นความเสี่ยงในการนำไปใช้และการใช้งาน บทบัญญัติใหม่ควรคำนึงถึงมาตรฐานสากลและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมถึงข้อกำหนดตามรัฐธรรมนูญของประเทศ

อีกทั้ง การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการดำเนินงานวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะช่วยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทำงานได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น เทคโนโลยีสามารถช่วยจัดเก็บและวิเคราะห์หลักฐานจำนวนมากศาลจึงส่งผลให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินการได้เร็วขึ้น เทคโนโลยีที่สำคัญช่วยให้มุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์การสืบสวนคดีเลือกตั้ง เช่น การวิเคราะห์และการจัดการหลักฐานในการสืบสวนสอบสวน เทคโนโลยีสามารถช่วยเจ้าหน้าที่เลือกตั้งประมวลผลภาพจากการสอบพยานและเอกสารหลายจำนวนมากให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่สั้น นอกจากนี้ นิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลที่มีเครื่องมือเฉพาะ

ทางเช่น AI จะช่วยค้นหาข้อมูลอัตโนมัติและลดการปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลที่สำคัญ ทำให้กระบวนการค้นหาหลักฐานเปิดเผยข้อมูลรวดเร็วยิ่งขึ้น ปัจจุบันหลายประเทศในสหภาพยุโรปได้นำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือช่วยในการสืบสวนสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานและการฟ้องร้องคดีเลือกตั้งในศาล ซึ่งช่วยการแก้ไขคดีที่รวดเร็วยิ่งขึ้น ลดโอกาสเกิดข้อผิดพลาดจากมนุษย์ในการตรวจสอบเอกสารและเพิ่มความแม่นยำในการทำงาน

ตัวอย่างประเทศที่นำเทคโนโลยีช่วยเสริมการดำเนินงานในการวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้โปร่งใส คือ ประเทศบราซิลที่ได้นำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์และการตรวจสอบ การทำงานของระบบ ประเทศบราซิลใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์แบบบันทึกข้อมูลโดยตรง (Direct-recording electronic-DRE) กระบวนการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศบราซิลก่อนเริ่มการเลือกตั้งนั้น สาธารณชนและผู้เชี่ยวชาญอิสระจะร่วมกันทดสอบเครื่องลงคะแนนในพิธีที่เรียกว่า “พิธีเปิดกุญแจสาธารณะ” (public key ceremony) เพื่อยืนยันความปลอดภัยของซอฟต์แวร์ หลังจากเสร็จสิ้นการลงคะแนน ประเทศบราซิลจะดำเนินการทดสอบคู่ขนานโดยการสุ่มเลือกเครื่องลงคะแนนมาเปรียบเทียบกับบัตรลงคะแนนที่เป็นกระดาษ เพื่อดูว่าผลการนับคะแนนของเครื่องตรงกับผลจากบัตรกระดาษอย่างถูกต้องแม่นยำหรือไม่ (Suleiman, Gambo & Izah, 2021, pp. 173-184) การตรวจสอบที่เปิดเผยและกระบวนการตรวจสอบที่สาธารณชนเข้าถึงได้ช่วยให้กลุ่มอิสระสามารถตรวจสอบได้ว่าเครื่องลงคะแนนของคณะกรรมการการเลือกตั้งทำงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

5.2.2 การบูรณาการฐานข้อมูลเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานรัฐ

การประสานงานระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งและหน่วยงานอื่น ๆ จะเสริมสร้างการทำงานที่รวดเร็ว การประสานงานและการร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นจะช่วยแบ่งปันข้อมูลและการตรวจจับการทุจริตต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งอินเดีย (Election Commission of India-ECI) ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจกับหน่วยงานท้องถิ่นในรัฐต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันแนวปฏิบัติข้อมูลการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สัญชาติ หรือข้อมูลทางการเงินโดยอัตโนมัติกับฐานข้อมูลแห่งชาติและหน่วยงานสืบสวน หน่วยงานด้านไอทีเพื่อการสนับสนุนทางเทคนิค เพื่อปฏิบัติงานที่ดีและรวดเร็วระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การประสานงานกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและรัฐบาลท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งปันข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการสืบสวนของหน่วยเลือกตั้งและจัดการการทุจริต (Kritika Sharma, 2025, pp. 1-12)

5.2.3 การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) มาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีและลงโทษ

การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการวินิจฉัยคดีและลงโทษจะส่งผลให้การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งสำเร็จลุล่วงได้รวดเร็วขึ้น กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งนอกศาลที่รวดเร็ว ยืดหยุ่น เป็นความลับ และประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาดำเนินการมากกว่าการฟ้องร้องที่ศาล

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมี 4 ประเภทหลัก คือ การเจรจา (Negotiation), การไกล่เกลี่ย (Mediation), การประนีประนอม (Conciliation) และอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เพื่อหาข้อยุติที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ทรัพยากรคนและเวลาที่จำกัดสำหรับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอย่างเช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลอาจอาจไม่เพียงพอต่อดำเนินงาน จึงส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน การวินิจฉัยคดี การลงโทษ และเกิดประชาชนเกิดข้อสงสัยต่อการทำงาน จะเห็นได้ว่า กลไกการทำงานแบบดั้งเดิมไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนและเกิดประสิทธิภาพได้

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ กรณีศึกษาในต่างประเทศ เช่น ศรีลังกาเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นและประโยชน์ในการนำกลไกทางเลือกในการระงับข้อพิพาท (Alternative Dispute Resolution: ADR) มาปรับใช้ในคดีเลือกตั้ง เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนหรือความคาดหวังที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ กรณีศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของ ADR ในฐานะกลไกที่รวดเร็วและมีการกระจายอำนาจ ซึ่งเข้ามาช่วยเสริมกระบวนการยุติธรรมได้อีกทั้งยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการให้ความรู้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจวิธีการใช้กลไกนี้ รวมถึงความจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ศรีลังกาได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนขึ้นเพื่อรับเรื่องข้อพิพาทเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 2015 ทั้งนี้ ซึ่งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนทำหน้าที่เป็นกลไกให้เจ้าหน้าที่เลือกตั้งได้หารือและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีเลือกตั้งหรือคดีพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ในศูนย์ได้รับการฝึกอบรมด้านการไกล่เกลี่ย การวิเคราะห์และการปรับเปลี่ยนรูปแบบความขัดแย้ง รวมถึงเทคนิคการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่จะแก้ไขความขัดแย้งก่อนที่จะบานปลายกลายเป็นข้อร้องเรียนอย่างเป็นทางการซึ่งต้องเข้าสู่ระบบการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นการช่วยลดภาระงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในศรีลังกาและกระบวนการยุติธรรม (International Foundation for Electoral Systems, n.d.)

ตัวอย่างในทวีปแอฟริกา คือ ประเทศมาลาวีที่มีวัฒนธรรมการใช้กลไกทางเลือกในการระงับข้อพิพาท (Alternative Dispute Resolution: ADR) ในระดับชุมชนซึ่งหยั่งรากลึกอยู่ในสถาบันดั้งเดิมของท้องถิ่น สิ่งนี้นำไปสู่ข้อกำหนดอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญของมาลาวีที่ให้มีการนำกลไกการระงับข้อพิพาทมาใช้และปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การเจรจาต่อรอง การใช้คนกลางประสานงาน (good offices) การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม และอนุญาโตตุลาการ ความมุ่งมั่นต่อระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) นี้สะท้อนให้เห็นในบริบทของการเลือกตั้งผ่านบทบาทของคณะกรรมการประสานงานระหว่างพรรคการเมือง (Multi-Party Liaison Committees - MPLCs) ในปี ค.ศ. 2000 คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งมาลาวี (The Malawi Electoral Commission- MEC) ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการข้อร้องเรียนเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสหรือความผิดปกติในการเลือกตั้ง ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นกลุ่มหนึ่งเพื่อส่งเสริมการหารือและเจรจาเพื่อป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในระดับเขต คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงตัวแทนจากพรรคการเมือง หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และผู้นำชุมชนดั้งเดิม

คณะกรรมการเหล่านี้ทำหน้าที่จัดการข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก่อนการเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงความขัดแย้งเรื่องสถานที่จัดเวทีปราศรัยหาเสียง ข้อกล่าวหาเรื่องการละเมิดกฎระเบียบการหาเสียง และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนของผู้สมัครคู่แข่ง การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) ในมาลาวิสามารถแก้ไขข้อพิพาทในระยะเริ่มต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง โดยประสบความสำเร็จในการลดภาระงานด้านข้อพิพาทก่อนการเลือกตั้ง (Election Judgment Organization, 2021)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกเสริมให้กับกระบวนการได้ช่วยปรับปรุงความชอบธรรมและการเลือกตั้ง ตัวอย่างข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anyanwu, Cox and Roblot (2023) พบว่า ประเทศในทวีปแอฟริกาบางประเทศได้ตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งอิสระ (Independent Election Commission) และใช้กลไกกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง กลไกเหล่านี้ประกอบด้วยคณะกรรมการจัดการความขัดแย้ง (CMC) ซึ่งนำโดยเจ้าหน้าที่การเลือกตั้งระดับจังหวัด และประกอบด้วยตัวแทนประสานงานพรรคการเมือง องค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่น กองกำลังรักษาความปลอดภัย และสมาชิกของคณะกรรมการใกล้เคียง คณะกรรมการเลือกตั้งระดับจังหวัดได้รับการสนับสนุนในการทำงานจากผู้แทนชุมชนในระดับท้องถิ่น ทำให้สามารถจัดการกับความขัดแย้งหรือคดีเลือกตั้งในท้องถิ่นได้ตั้งแต่ต้นตอและดำเนินการได้ทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเพิ่มความโปร่งใส

6. บทสรุป

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมในการทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ และทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยเฉพาะในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่อยู่ในยุคที่มีการแบ่งฝ่าย และแตกแยกในสังคม การวางตัวเป็นกลางและการสร้างยุติธรรมให้กับสังคมโดยไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น การทำงานที่เปิดเผยและการตรวจสอบจากภาคประชาชนหรือองค์กรภายนอกจะเพิ่มความโปร่งใสส่งผลให้ประชาชนและสังคมเห็นความสุจริตและเที่ยงธรรมของการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากนี้ การทำงานที่รวดเร็วและโปร่งใสในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยให้การทำงานสะดวกมากขึ้น เมื่อการเลือกตั้งมีความสุจริตและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง จะนำประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

7. เอกสารอ้างอิง

- ณัชชานุช พิธิธนารัตน์. (2562). การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 7(1), 71–81.
- นันทมนัส จันทราศัพท์. (2569). ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: กรณีมีคำสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 36(1), 194–209.
- วัชรารณ จันทนกุล, บุญวลัญช์พร นุ่มयोगโย และ สมบูรณ์ แก้วลมัย. (2568). การบริหารภาครัฐดิจิทัล : โมเดลฉกทศน์สำหรับการเปลี่ยนผ่านสู่อนาคต. *Journal for Developing the Social and Community*, 12(1), 113-132.
- The Active. (2569). *เลือกตั้งโปร่งใส ภารกิจท้าทาย กกต. ย้อนดูคำร้องเลือกตั้ง 66 สะท้อนอะไรถึงเลือกตั้ง 69*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/data/elect-ect-case>
- Policy Watch. (2569). *5 ประเด็นปัญหาเลือกตั้ง 69 วิฤตความเชื่อมั่น กกต. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2569*, จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/government-289>
- Anyanwu, U., Cox, R. & Roblot, T. (2023). *Alternative Dispute Resolution in Elections: Practitioner Brief*. Retrieved September 14, 2026, from <https://www.ifes.org/document/alternative-dispute-resolution-elections-practitioner-brief>
- Election Judgment Organization. (2021). *IFES Practitioner Brief on Alternative Dispute Resolution in Elections*. Retrieved September 15, 2026, from <https://electionjudgments.org/en/entity/7xtv4m0xv1l/metadata?page=72&file=1683310097612f2db7w5k1el.pdf&raw=true>
- International Foundation for Electoral System. (2021). *3.2.5 Audits*. Retrieved September 14, 2026, from <https://www.ifes.org/pfit/3/2/5/audits>
- International Foundation for Electoral Systems. (n.d.). *ADR Case Study: Sri Lanka*. Retrieved September 16, 2026, from <https://www.ifes.org/adr-case-study-sri-lanka>
- Kongtrakul, K. (2003). *The Inquisitorial System in the Thai Administrative Court Procedure Law*. Master's Thesis, Thammasat University.
- Kritika Sharma. (2025). Appointment of Election Commission in India: Legal Issues and Challenges. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 7(2), 1-12.
- Mergel, I., Edelmann, N., & Haug, N. (2019). *Defining digital public administration and explaining how to build it*. *Governance*, 32(4), 565-580.

- Neville Brown and John S. Bell. (1998). French Administrative Law. *Yearbook of European Law*, 18(1), 733–736, <https://doi.org/10.1093/yel/18.1.733>
- Rathamarit, U. (1997). Public Trial: Principles and Exceptions under French Criminal Procedure Law. *Thammasat Law Journal*, 20(1), 68-69.
- Soontronviphath, V. (2015). *The Problem in Investigation System to Use with Administrative Case in the Location of Intellectual Property and International Trade Court*. Master's Thesis, National Institute of Development Administration.
- Suleiman, A. S., Gambo, A. A. & Izah, M. (2021). The role of technology in election management with example from five democracies. *IEEE-SEM*, 9(8), 173-184.